

Az utóbbi időben számos diplomáciai tanácskozás folyt le Európa különböző fővárosaiban. Az úgynevezett Róma-Berlin-tengely államainak politikusai ide-oda utazgatnak. Berlin, Róma, Bécs, Budapest, Velence az újabb tárgyalások színtere. Mi történik a lázas megbeszélések háttérében? Röviden és egyszerűen összefoglalva nagy offenzívának vagyunk a szemtanúi, melyet a Népszövetség és a kollektív biztonság, a szervezett béke elveihez hű államok ellen vezetnek a fasiszta csoportok.

Németország bizonyos engedményeket ért el Belgiumban, hála Van Zeeland és Spaak érthetetlen vakságának. A hitlerista nyomás alatt Belgium az u. n. „semlegességi politikára tért át s nem hajlandó részt venni semmiféle kölcsönös segélynyújtási rendszerben. A Harmadik Birodalom most ugyanezzel a taktikával a kisantantot is be szeretné hálózni. A művelet Csehszlovákia elszigetelésére irányul, ide pedig a legrövidebben a kisantant szétbomlását keresztül vezet az út. Nem lehet elhallgatni, hogy ez a bomlás eléggé előrehaladott stádiumba jutott és erősen mutatkozik a kisantant-államok egymásközötti és a nemzetközi politika viszonyából. Akkor kezdődött meg, amikor az abesszin-ügy kapcsán a Laval-féle politika elszabotálta a nemzetközi törvényeket. Folytatódott és egyre tart, mióta a demokratikus hatalmak Spanyolországban engedték, hogy lábbal tiporják a kollektív biztonság szabályait, a népszövetségi paktum meghatározásaival szemben tétlenül nézték egy szuverén állam megtámadását.

A hivatalos francia külpolitika mindeddig az hitte, hogy lazíthat a Róma-Berlin tengelyen, ha hol Berlinnek, hol Rómának tesz engedményeket. E politika legelképezetőbb megnyilvánulása az volt, midőn a semlegességi bizottságban Grandi vérmes kirohanásai után Delbos, francia külügyminiszter a német követet kérte fel Mussolini mérséklésére! Az egymást gyorsan követő politikai események véglegesen megsemmisítik ezeket az illúziókat. A velencei találkozó után úgy látszik, hogy Olaszország lemond az osztrák függetlenség védelméről a német aknamunkával szemben. Német- és Olaszország egyre közelebb jutnak az osztrák alkú megkötéséhez. Németország és Olaszország annyira egymásra vannak már utalva, hogy olasz szempontból nem bír már olyan jelentőséggel Ausztria függetlenségének kérdése, mint a nagy olasz-német ellentétek korában. Az olasz álláspont megváltoztatásáért ellenértékül a németek bizonyára valami más engedményt tesznek a Ducenak. Elsősorban Spanyolországban. Az ibériai félszigeten az olaszok minden téren előtérbe nyomulnak. Németország kissé a háttérbe húzódtott és állítólag több csapatot nem küld a spanyol frontokra. Viszont a hadianyag nagyrésztét Hitler fogja szállítani Franconak. Göring római utazásával az a kombináció is felmerült, hogy Mussolini és a porosz miniszterelnök közös alapot állítanak fel Róma és Berlin középeurópai hegemóniájára, a kisállamok „elintézésére” s Csehszlovákia izolálására...

Mindezen tények megdöntik azt a hiedelmet, hogy további koncessziókkal lazítani lehet a német-olasz együttműködésen s a két fasiszta parancsuralom további délnyugat-közép- és délkelet európai-támadó terveinek elejét lehet venni.

* * *

A legutóbbi hetek spanyol eseményei, a baszk partok blokkádja, a Bilbaó ellen indított offenzíva, Madrid állandó ágyúzása és a baszk városok lerombolása arra engednek következtetni, hogy a nemzetiek táborában nincs minden rendben. Francoéknak minden áron sikerekre van szükségük és ezért a legnagyobb vandalizmustól sem riadnak vissza. Egy gyors siker elérésére a legalkalmasabb terep Baszkföld. Egy pillantás a térképre meggyőz bennünket Francoék választásának helyeségéről. A minden oldalról körülzárt országrész már a polgárháború kezdete óta vitézül tartotta ugyan magát a túlerővel szemben, sőt még területi eredményeket is ért el, de rossz sztratégiai helyzete folytan már szűkiben volt a hadianyagnak amikor a fasiszta támadás megindult. A tenger felől semmit sem kaphatott, mert az ott cirkáló „semleges” olasz-német ellenőrző flotta szinte légmentesen zárta el a baszk partokat. Ugyanakkor azonban San-Sebastian kikötőjébe, mely ugyanazon a parton fekszik, hajószámra érkezik a német hadianyag és az „önkéntes” utánpótlás. Egyedül március 26-án, tehát a semlegesség kimondása után kétezer német SS legény érkezett San-Sebastianba.

Hogy a baszkok nemvárt erős ellenállását letörje, Franco — jobban mondva a mögötte álló fasiszta hatalmak — (a baszk fronton többek között 20 ezer olasz katona harcol) példátlan embertelenségre szánták el magukat. A német és olasz repülők egypár nap leforgása alatt a föld színével tették egyenlővé Durangó, Eibár és Guernica védtelem városokat. Ez a pusztítás, de különösen a baszkok szent városának Guernicának lerombolása, ahol a fasiszta repülők úgy vadásztak asszonyokra, gyermekekre, papokra és apácákra, mint a nyulakra — az egész világ felháborodását vonta maga után. (Jellemző különben Franco hadseregének nemzeti jellegére, hogy a Guernicát elpusztító, Vittoriában állomásozó ötven német bombavető tisztikara, legénysége és segédszemélyzete Hitler születésnapján diszfelvonulást rendezett a városban). A közvélemény felzúdulását a német lapok azzal az átlátszó hazugsággal igyekeztek lecsillapítani, hogy e városokat maguk, a kivonuló baszk csapatok rombolták le. A Reichstag felgyújtói részéről nem meglepő ez az állítás, de kevesen hiszik majd el, hogy maguk a baszkok pusztítják le vadállati módon városaikat és ölik halomra asszonyaikat, és gyermekeiket. Nem hiszi el ezt canterbury-i dekan sem, aki spanyolországi útja alkalmával saját szemével látta Durangó bombázását, és aki felháborodásában ezt a világ legnagyobb gáztettének nevezte. Az angol kormány a közvélemény nyomása alatt pillanatnyilag szakítva eddigi Franco-barát politikájával lehetővé tette a baszk polgári lakosság elszállítását. Franco az angol és francia kormá-

nyokhoz intézet jegyzékében tiltakozik a polgári lakosság elszállítása ellen és javasolja, hogy Bilbao és Santander között jelöljenek ki egy semleges zónát, ahol a nemharcoló lakosságot ideglenesen elszállásolják. E javaslat kétszínűségéhez semmi kétség nem fér, hiszen ha megakarnák kimélni a védtelen polgárságot semmi egyebet nem kellene tenniük, mint beszüntetni a nyílt városok bombázását. A fasiszmus erkölcsi kodexében azonban ilyesmi nem található fel. Rosenberg, a nemzetiszocializmus főpapja, a londoni semlegességi bizottságban elhangzott szavai szerint „vannak esetek, amikor szükséges a védtelen városok bombázása” — és így sokkal valószínűbb az a feltevés, hogy a javaslat végrehajtása esetén a fasiszta csapatoknak csak megkönnyítene munkáját, mivel az egy helyre gyűjtött polgári lakosság kiirtása hamarabb menne mint most, amikor várost város után kell elpusztítaniok. A baszkok európa legvallásosabb katolikus népe egyáltalán nem sorozható a „vörösök” közé és így meglepő a Vatikán állhatos hallgatása, ahol máskülönben annyi szót pazarolnak a mexikói katolikusok üldözésére, melynek talán annyi áldozata sem volt, amennyit egyetlen német, vagy olasz bomba okoz valamelyik félreeső baszk faluban.

A spanyol polgárháború súlypontja pillanatnyilag a baszk frontra tevődött át. Az itteni eredmény azonban nem dönti el a polgárháború végleges kimenetelét és a fasiszták sorozatos offenzívája csak azt a célt szolgálja, hogy elterelje a figyelmet a döntő központi frontokon szenvedett folytonos kudarcairól. Amíg a baszkok élet-halál harcukat vívják, addig a kormánycsapatok helyzete napról-napra javul. A miliciából hadsereg lett és előrenyomulásában nem akadályozza Madrid mindennapos bombázása, amelynek következményeit szintén csak a polgári lakosság sínyli meg. A déli harctér sikereihez még Toledo körülrzése és az egyetemi városrészben bekerített 2000 német és mór katona küszöbön álló kapitulációja is hozzájárul. A katonai bajokkal együtt növekednek a fasiszták finansziális és politikai nehézségei is. A parasztság lázong, nincs vetőmag és élelmiszer, mert vagy a hadsereg céljaira rekvirálták el, vagy Németországba szállították az egyre növekvő számlák kiegyenlítésére. A saját táborában meginduló bomlási folyamatot Franco német tanácsra az eddigi pártokból alakított fasiszta párttal próbálja meggátolni.

A spanyol népfront szívósságának legjobb bizonyítéka a katalán anarhisták lázadásának leverése. Az anarhizmus utolsó mentvára eddig Spanyolország, különösen pedig Katalánia volt, ahol az egészségtelen gazdasági és társadalmi viszonyok nagyban kedveztek ennek a szélsőséges, romboló irányzatnak. A népfront győzelme magával hozta a viszonyok konszolidálódását is és olyan légkört teremtett meg, mely időszerűtlenné tette az anarhista pártot. Egyre nagyobb tömegek szakadtak le róla és a hatalom lassan kicsúszott kezéből. Ezzel szemben a marxista pártok ereje napról-napra növekedett. A hatalmukra féltékeny katalán anarhisták ezért minden eszközt felhasználtak, hogy a népfrontot gyöngítsék. Így állt elő az

e helyzet, hogy míg az ország minden részében harcok dúltak, Katalonia passzív maradt és többek között ez a passzivitás segítette elő a fasiszták előrenyomulását a baszk fronton. Ez a szabotázs és ennek következtében fellépő állandó katalán kormányválság sem volt képes az anarhizmus hanyatlását megakadályozni és ezért kétségbeesett áruló cselekedetre, lázadásra határozták el magukat. A lázadás azonban, dacára a hónapok óta folyó gondos előkészítési munkálatoknak és a trockista segítségnek nem sikerült. A katalán nép legnagyobb része véglegesen kiábrándult az anarhizmusból és egységesen áll harcba a Népfront mellett a közös ellenség, a nemzetközi fasiszmus ellen.

* *
*

A spanyol polgárháborúval van kapcsolatban az olasz ujságírók Angliából való visszahívása és az angol lapok többségének kitiltása Olaszországból. Erre a közvetlen okot az angol sajtó azzal szolgáltatta, hogy nyíltan kezdett írni az olasz hadianyag szállítósokról és az olasz reguláris csapatok dicstelen spanyolországi szerepléséről. A gvadalariai véres vereség után, amikor a kormánycsapatok a náluknál sokkal jobban felszerelt fasisztákat 40 kilométerre vetették vissza, az angol sajtó pontosan beszámolva erről az eseményről többek között közölte a vereség miatt elkeseredésében öngyilkosságot elkövetett olasz vezénylő tábornok nevét, valamint azon olasz tiszteknek névsorát, akiket ugyanez okból a hadbírótság elé állítottak és kivégeztek. Az angol sajtó azt sem hallgatta el, hogy a baszk fronton végzett hadműveletek sem köszörülték ki a csorbát. Megemlékeznek a bermeói esetről, amikor is felfegyverzett öreg emberek és asszonyok ejtettek foglyul egy egész olasz osztagot. Az angol sajtó egyedüli bűne, hogy pontosan regisztrálja az eseményeket és nem hallgatja el az igazságot. Csöppet sem meglepő, hogy a Harmadik Birodalom is az angol lapok kitiltására készül, mert adatokkal merészelték bizonyítani, hogy a német tankok és repülőgépek nem a legszerencsésebb konstrukciók és hogy a német pilóták képzettsége is sok kívánni valót hagy hátra.

* *
*

A legutóbbi japán választások azt látszanak bizonyítani, hogy a Felkelő Nap országában is alkonyodik a reakciónak. A japán fasiszmus évek óta tartó krízisét ez a kierőszakolt választás sem tudta megoldani. Az első csalódás a tavaly, februári választásokon érte a japán reakciót, amikor a nyílt fasiszta pártok a leadott szavazatoknak 2%-át sem tudták megszerezni. A második csalódás akkor érte a főként katonákból álló fasiszta klikket, amikor a parlament megtagadta a hadi célokra szolgáló nagyösszegű kölcsön megszavazását és nyíltan tüntetett a hitlerbarát külpolitika ellen. E nyílt kudarc láttára a mikádó (császár) feloszlatta a parlamentet és tekintve, hogy a katonai klikk nem merte pillanatnyilag megkockáztatni a nyílt diktatúrát, parlamentáris módon, választások

útján próbálta megszerezni a hatalmat. Meglepőnek tűnik fel, hogy a két legnagyobb polgári párt, a konzervatív Minseito és a liberális Sejukai is élesen szembe fordult a fasiszta klikkel, de Japán katasztrófális gazdasági helyzete megálljt parancsolt e két már faszálódó pártnak. Az évek óta tartó mandzsu „pacifizálás”, az eredménytelen észak-kínai hadjárat és nem utolsósorban a nyakló nélküli fegyverkezés erősen megcsappantották az államkasszát, amelyet többé nem tölthet meg a japán munkás éhbéréből eredő dömping-árú sem, tekintve hogy az angol dominiumok, Kína és ami a legfájóbb, India elzárták kapuikat a japán árúk elől. A közös ellenség ellen összefogó Kína és Szovjet-Unió erélyes magatartása, amelyet nem tudott ellensúlyozni a német-japán szövetség, csak siettette a két polgári párt elhatározását. Ha ehhez hozzávesszük a dolgozó tömegek elkeseredését (húsz év óta nem volt annyi sztrájk, mint az utolsó három hónapban) úgy senkit sem kell, hogy megleljen a legutóbbi választás eredménye.

A május második választásokon a baloldali pártok érték el a legnagyobb sikert. A választási eredmények a következők: a konzervatív Minseito 179 mandátumot nyert, veszített 26-ot. A liberális Sejukai 175 mandátumot nyert, négyel többet, mint az előbbi választásokon. A baloldali pártok közül a szocialisták 37 mandátumot nyertek, 16-al többet, mint tavaly és nagy sikerrel szerepel két új baloldali párt is, amelyek tavaly még nem vettek részt a választásokon: a munkások és parasztok pártja egy mandátumot kapott, míg a független munkáspárt 21-et.

A polgári pártok 354 és a baloldaliak 63 mandátumával szemben a többi kis pártból összeállított fasiszta klikk mindössze 30 mandátumot tudott elérni.

A választások eredménye valósággal elképesztette a reakciós köröket és minden eshetőség megvan arra, hogy vagy új választásokat írjanak ki vagy pedig diktatórikus úton, a hadseregre támaszkodva próbálják megszerezni a hatalmat, de bajosan hihető, hogy sikerülni fog elnyomni a japán nép egyre erősebben jelentkező szabadságvágyát.

Sz. Á.

Rabindranath Tagore, a nagy hindu költő az egész kulturvilág fóruma elé felhívást intéz a spanyol nép védelmében a gyilkos fasizmus ellen. Példája azt mutatja, hogy előbb-utóbb minden becsületes és jószándékú embernek állást kell foglalni a nép mellett.
